אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אדר תרע"א – יפו
נמען: הרב מאיר ברלין

ביקורת על גיליון 10 של 'העברי', שנערך בהיעדרו של ברלין. המאמר הראשי שבלוני והלל מופרז לר' יצחק אייזיק הלוי ולזאב יעבץ. הגערה במבקרי המקרא כללית ומזיקה בעיני הצעירים. משמאל: ההתהדרות 'אין אני חרד', ציטוט 'המוהיקני האחרון' מ'הד הזמן', שיר תפל, תיאור הלחיים האדומות של בנות הארץ ותיאור 'הנשיקה' – 'לא לנו הוא'. אין לתת להדפיס דבר בלי ביקורתו.

עיקרי הדברים

- ביקורת על גיליון 'העברי'.
- שבחים מופרזים וגערות כלליות.
- פרצות בצניעות ובסגנון.
- חובת העורך לבקר הכול.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אדר תרע"א[4]. [1911]

ידיד לבי הרב הגדול, בתורה, ביראת ד', בחכמה ודעת, רב פעלים מו"ה[5] מאיר ברלין [הרב מאיר ברלין (לימים בר-אילן), בנו של הנצי"ב, עורך השבועון "העברי" של תנועת המזרחי] שליט"א, שלו'[6] שלו' באהבת עולמים.

יקירי, הנני מוצא את עצמי כמוכרח להביע לפניך דברים אחדים ע"ד[7] "העברי" גליון י, [גיליון י של "העברי" לשנת תרע"א] אשר אמנם חזותו מוכיחה עליו שנדפס בלא השגחת כתה"ר[8], כולו חסר הוא אותו הרוח המאחד שרגיל הוא לרחף על "העברי", שרק עורך טהר לב וישר רוח, בעל כשרון מצויין שכמותך, חביבי, יכול הוא לצקת עליו.

והנה העבר הוא עבר, אבל מפני החבה התהומית שלי לכבודך מחמדי. ולכבודו וערכו של האורגן הנחמד הזה, אשר נוכל בצדק להתפאר בו ולקוות ממנו גדולות בע"ה[9], ע"י[10] עבודתך החרוצה, אשר הראית בו עד כה, הנני מוצא לי לחובה להעיר את לבבך הטהור על דבר החובה

---

1 ב"ה – ברוך השם
2 עה"ק – עיר הקודש
3 ת"ו – תבנה ותכונן
4 תרע"א – השנה תרע"א (1910/1911)
5 מו"ה – מורנו הרב
6 שלו' – שלום
7 ע"ד – על דבר
8 כתה"ר – כבוד תורתו הרמה
9 בע"ה – בעזרת השם
10 ע"י – על ידי

הקדושה למשמרת רבת האחריות שלך, בתור עורך האורגן הנושא את דגלה של היהדות הנאמנה ההולכת באור החכמה והדעת, אשר רק ממנה נוכל לקוות לצמיחת קרן ישועה לישראל. ולהזרחת אור חיים מתוך מחשכי זמננו, שאי אפשר בשום אופן להיות בזה "שומר שמסר לשומר". [על פי בבא מציעא לו] כותלי הגליון הנ"ל[11] מעידים, שלא השארת במערכת "איש שיודע להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד" [על פי במדבר רבה כא, טו (ורש"י במדבר כז, טז), בדברי משה על מנהיג לישראל] שכמותך יקירי, ועל כן המאמר הראשי של הרב פ. [ככל הנראה הרב יהודה לייב פישמן (מימון), מסופרי "העברי"] נשאר עם כל הרוח השבלוני שלו, בלא שום רעיון מרחיב את הדעת. אין אנו זקוקים עוד לפזמונים של שבח להרב הלוי ולמר יעבץ, [רבי יצחק אייזיק הלוי, בעל "דורות הראשונים", וזאב יעבץ, מחבר "תולדות ישראל" – שני ההיסטוריונים החרדיים שנלחמו בביקורת החופשית] [רבי יצחק אייזיק הלוי, בעל "דורות הראשונים", וזאב יעבץ, מחבר "תולדות ישראל"] אף כי ידוע הוא למדי גדלם וטובם, בכ"ז[12] ומפני זה חרפה היא שלא לפסוק מלומר הלל בכל יום על שני מחברים שכבר ידוע הוא למדי אופים, באורותיהם וצלליהם, כאילו עליהם כל העולם כולו עומד. [על פי אבות א, ב] (מאמרים מיוחדים בבקורת, אפילו כולה לזכות, על שני המחברים החשובים האלה, ראויים תמיד להתקבל, אבל כשמבליטים תמיד אותם, בכל עת, במאמר המפרט את הרכוש של חיי-עולם שלנו, הוא דומה לתעודת עניות.

ואע"פ[13] שספרים טובים וכשרים בהיסתוריה, אין לנו זולתם, מ"מ[14] לא נוכל לכחש שישנם הרבה דברים טובים גם בספרים הפגומים במקומות רבים, גם לא בכל מקום צדקו בבקורת הטנדנציונית שלהם, והאמת אהובה מן הכל, ודוקא בה יתקלס עילאה [ודווקא בה (באמת) יתהדר העליון – לשון הזוהר] ב"ה, ויתרומם קרן אמונת אומן).

והגערה למבקרי כה"ק[15] [חוקרי ביקורת המקרא] ולסופרים החפשים, כל זמן שהיא נאמרת רק בדרך כללות, גם היא אינה אומרת כלום, ואינה נותנת שום טעם לשבח. ובחוג הצעירים שאנו חפצים לקנות את לבבם, סגנונים כמו אלה מזיקים יותר ממה שהם מועילים. בטוח אני, שאם היה מאמר הזה תחת שבט הבקורת שלך, היית נותן לו פנים יותר רציניים, והיית מתבלו בתבלין של סגנון מדעי, והיית מקצרו מעט בכמותו, כדי שיהיה יותר יפה באיכותו. זהו מימין. ומשמאל, - המאמר "מארץ ישראל", בשו"א[16] לא היה צריך לכפול את ההתהדרות של איזה סופר במה ש"אין אני חרד", [כלומר: אינני מהחרדים; הרב קוק רואה בכך התנכרות למחנה שומרי התורה] פירושה של האמרה הזאת, בזמן הזה, ידוע שהיא נוקבת ויורדת עד התהום. ומה היה הרעיון היסודי של המאמר חסר, אם היה ניטל ממנו הפתגם הסוביקטיבי הזה, שהוא בא בו בכפל, למרות רוח "עברינו".

הניקרולוג על ר'[17] אליקום געצל שיחי'[18] ["העברי" פרסם בטעות מודעת אבל על אדם שעודנו חי ("שיחי'")] (בדבר השקר אין מה להאשים כי הלא נכשלו בזה עוד עתונים, ואפילו "המודיע" החשדן ["המודיע" – עיתון חרדי שיצא בפולטבה בעריכת הרב אליהו עקיבא רבינוביץ, שנודע בביקורתו הקשה על הציונות ו"המזרחי"]). בכלל אינו לכבוד ל"העברי" לקחת דברי שבח למצויין ביראת שמים כהמדובר הנ"ל מתוך "הד הזמן", [עיתון יומי עברי שיצא בווילנה] כאילו אין ל"העברי" די דברים לספר בשבחו של אדם אהוב לנו זה, כי-אם ע"פ[19] טעמו של "הד הזמן". ומה שהוא מכאיב את

---

11 הנ"ל - הנזכר לעיל
12 בכ"ז - בכל זאת
13 ואע"פ - ואף על פי
14 מ"מ - מכל מקום
15 כה"ק - כתבי הקודש
16 בשו"א - בשום אופן
17 ר' - רבי
18 שיחי' - שיחיו
19 ע"פ - על פי

הלב, שבההעתקה לא הוסר אפילו העוקץ המחפיר, של התואר "המוהיקאני האחרון". [על פי שם ספרו של פנימור קופר: האחרון לבני שבט נכחד – כינוי פוגע ליהודי החרדי]

השיר "מעשיות", אע"פ[20] שיש בו קצת ליריקה, מ"מ הוא ריקן יותר מדאי וריח של "תפלות" נודף ממנו, במדה כזאת שהיה ראוי להיות נדחה ממחיצת "העברי". וכמה "חפשי" עד לגועל-נפש הוא הסגנון של הקטע "מיפיפותו של עבר באהלי ערב". למורת רוחי נאבד אצלי הגליון הה', לפני קריאתי, ולא אדע את תוכן הקטע הראשון של המאמר ההוא ואת סגננו *(, אבל בטוח אני, שאז בהיותך במערכה, לא הנחת לסגנון שאינו הגון לצאת מתחת ידיך, וק"ו[21] סגנון של קטנות אמנה כזה. דרך-אגב לא לרוחנו הוא לתבל רשמי מסע בהבלטה של הפנים המלבבות עם הלחיים האדומות של הרבה מבנות הארץ". נודעת היא אגדת חז"ל[22] (סוטה מ"ז) שעל תשובתו של אותו רשע לר"י ב"פ[23], [סוטה מז: רבי יהושע בן פרחיה שיבח את האכסניה, תלמידו אמר "עיניה טרוטות", והרב גער בו: "רשע, בכך אתה עוסק?"] עיניה תרוטות, א"ל[24] ומה אתה מסתכל בנשים אפיק כו'[25]. בכגון אלו אין אנו צריכים להביט כלל על המודרניות, כי"א[26] להלחם בה בכל עז טהר הרוח שלנו. כמו-כן הציור "הנשיקה", ביחוד בתיאור של נשיקתה של חנה, לא לנו הוא, לא לנו. ואני בטוח שכל אלה באו רק מפני חסרון הופעתך, מחמדי, בהרידקציה. [במערכת (Redaktion)] ראה נא, יקירי, למען השם, לתקן הדבר לימים הבאים, ואל תתן רשות להדפיס כל דבר, קטן או גדול, בלא בקרתך הנאמנה.

האמת אגיד לך יקירי, כי עם המחץ העמוק אשר נמחץ לבבי מהגליון הזה, מלאתי גם כן עונג, במה שהכרתי ביותר את פעולתך הנאמנה. בעבודת העריכה, שמתוך הכרה זו הנני מלא תקוה בע"ה לשכלולו של האורגן החביב, לאורה וכבודה של דת קודש והיהדות הנאמנה, ההולכת בדרך רבותינו הראשונים, אדירי האמונה והדעה אשר באורם יראה ישראל אור.

אקוה שתסלח לי בטובך יקירי על דברי, ותאמין לי שמאד מאד הנני מצטער על הצער, שאני משער, שכמוני הנך גם אתה מצטער על תואר הגליון המדובר. ובטוח אני בע"ה, שהמכשול הזה יהיה לנו לעינים להזהר עוד במהלך הרוח הטהור, המיוחד ל"עברינו" הנחמד.

הנני חותם בלב מלא רחשי אהבה, ורגשי כבוד ויקר, אוהב טהר לב, מצפה צביונך ותפארתך, בידידות עולמים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

*(עתה ראיתי את הגליון, והקטע ההוא באמת כולו טהור ונאה ל"העברי", ואני משער שטהרת אותו ברוחך הטובה. הנ"ל

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

20 אע"פ - אף על פי
21 וק"ו - וקל וחומר
22 חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
23 ב"פ - בן פרחיה
24 א"ל - אמר ליה / אמר לו
25 כו' - וכולי (וכן הלאה)
26 כי"א - כי אם